

โครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่เพื่อเฉลิมพระเกียรติ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร จังหวัดสงขลา

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา

๑. ความเป็นมา / พระราชดำริ

การใช้เทคโนโลยีการเกษตร หรือนวัตกรรมที่เหมาะสม เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาการเกษตรที่จะช่วยเพิ่มผลผลิตและสร้างแรงจูงใจในการกระตุ้นเศรษฐกิจการผลิตภาคการเกษตร โดยจำเป็นต้องมีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างองค์กรวิจัยและพัฒนาภาคการเกษตร ที่เป็นแหล่งบริการความรู้เฉพาะด้านกับเกษตรกรเป้าหมายที่จะต้องนำความรู้ วิทยาการใหม่ และการบริการทางวิชาการโดยอาศัยช่องทาง (Channel) ต่างๆ ที่สามารถให้บริการตรงความต้องการ และทันต่อเหตุการณ์ การจัดตั้งคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถทำให้การบริการทางวิชาการ และการถ่ายทอดเทคโนโลยี บรรลุผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังเร็วขึ้น ซึ่งการดำเนินงานในรูปแบบนี้ จะเป็นการบูรณาการนักวิชาการแต่ละสาขา ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน ฯลฯ โดยอาศัยเครื่องมือ อุปกรณ์เข้าช่วยในการปฏิบัติงาน สามารถเคลื่อนที่เข้าไปได้ทุกจุดสร้างแรงดึงดูดใจให้กับเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่เป้าหมาย เป็นการกระตุ้นเกษตรกรให้เกิดการตื่นตัว และยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ได้เป็นอย่างดี

ในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงมีพระชนมายุครบ ๕๐ พรรษา ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๕ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงขอพระราชทานุญาตจัดทำโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ กราบบังคมทูลถวายแด่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และทรงรับโครงการดังกล่าวไว้ในพระราชานุญาตฯ ทรงพระราชทานพระราชานุญาตอัญเชิญพระนามาภิไธยย่อไว้ในเครื่องหมายตราสัญลักษณ์โครงการ

๒. การสนองพระราชดำริ / การเข้าร่วมโครงการของกรมวิชาการเกษตร

หน่วยงานกรมวิชาการเกษตร รับผิดชอบและเข้าร่วมออกให้บริการคลินิกเกษตรด้านพืช รวมทั้งแจกจ่ายเอกสารคำแนะนำ พันธุ์พืช สารสมุนไพรป้องกันกำจัดแมลง และสารจุลินทรีย์ป้องกันโรคพืช แก่เกษตรกรผู้เข้ารับบริการฯ และมีการติดตามผล ให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่เกษตรกร

๓. วัตถุประสงค์

๓.๑ วัตถุประสงค์ทั่วไปของโครงการ

- เพื่อให้งานวิจัยพัฒนาและงานบริการวิชาการจัดการไร่นา สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่เป้าหมายที่มีศักยภาพการผลิต ช่วยสนับสนุนกระบวนการบริหารงานเทคโนโลยีที่มุ่งเน้นเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร ช่วยแก้ไขปัญหาอุปสรรคให้เกษตรกรได้อย่างรวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์

- เพื่อสร้างและพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิชาการ หน่วยงานส่งเสริมและศูนย์บริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในการรณรงค์ฟื้นฟูเกษตรกร และการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

๓.๒ วัตถุประสงค์เฉพาะในส่วนของงานวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

เพื่อให้บริการแก่เกษตรกรในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคด้านการผลิตทางการเกษตรได้อย่างรวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์

๔. พื้นที่เป้าหมาย

๔.๑ พื้นที่เป้าหมายของโครงการ

ในพื้นที่จังหวัดสงขลาตามแผนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และแผนจังหวัด

๔.๒ พื้นที่เป้าหมายของงานวิชาการเกษตร (กรมวิชาการเกษตร)

ในพื้นที่จังหวัดสงขลาตามแผนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และแผนจังหวัด

๕. หน่วยงานรับผิดชอบ

๕.๑ หน่วยงานรับผิดชอบหลักของโครงการ

- สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา กรมส่งเสริมการเกษตร

๕.๒ หน่วยงานวิชาการ (กรมวิชาการเกษตร)

- ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา

๖. งบประมาณ

๖.๑ งบปกติกรมวิชาการเกษตร

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๐ ได้รับการจัดสรรงบประมาณ จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท

๗. ผลการดำเนินงาน

๗.๑ กิจกรรมถ่ายทอดเทคโนโลยี

ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา ร่วมปฏิบัติงานโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ ตามแผนกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสนับสนุนแผนโครงการจังหวัดเคลื่อนที่ฯ ของจังหวัดสงขลา รวมทั้งสิ้น ๔ ครั้ง โดยร่วมออกให้บริการวิชาการด้านพืชและร่วมจัดนิทรรศการ ตั้งแต่เดือนตุลาคม ๒๕๕๙ – กันยายน ๒๕๖๐ ซึ่งมีเกษตรกรเข้ารับบริการในคลินิกพืช (คลินิกเกษตร ๐๒) จำนวน ๕๗๕ ราย โดยการให้คำแนะนำ วิเคราะห์ วินิจฉัยโรค แมลง และสัตว์ศัตรูพืช และให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษาพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล ยางพารา และพืชอื่นๆ รวมทั้งแจกเอกสารคำแนะนำ เมล็ดพันธุ์พืช และต้นพันธุ์พืช แก่เกษตรกรผู้เข้ามาเข้ารับบริการ สำหรับเกษตรกรที่มีปัญหาต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปติดตามในพื้นที่ โดยแนะนำให้ปฏิบัติ

ตามคำแนะนำ เพื่อป้องกันกำจัดโรคและแมลงในพื้นที่นั้น ๆ (ตารางที่ ๒) ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เกษตรกร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยพัฒนาต่อไป

โดยเกษตรกรที่มาขอคำปรึกษาคลินิกพืช จำนวน ๓๗ ราย แบ่งตามชนิดพืชที่เกษตรกรประสบปัญหาดังนี้

-	พริก	จำนวน ๔๐ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๕๘)
-	พืชตระกูลแตง	จำนวน ๕๔ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๒๙)
-	พืชตระกูลมะเขือ	จำนวน ๓๗ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๙.๗๙)
-	พืชตระกูลถั่ว	จำนวน ๔๗ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๔๓)
-	มะนาว	จำนวน ๒๔ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๖.๓๕)
-	ยางพารา	จำนวน ๑๗๖ ราย	(คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๔๔)

จากนั้นได้มีการติดตามให้บริการแก้ไขปัญหาในพื้นที่เกษตรกร (คลินิกเกษตร ๐๕) จำนวน ๗๐ ราย (ตารางที่ ๑) โดยการให้คำแนะนำ วิเคราะห์วินิจฉัยโรค แมลง และศัตรูศัตรูพืช และให้ความรู้เกี่ยวกับการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษาพืชผัก พืชไร่ ไม้ผล ยางพารา และพืชอื่นๆ รวมทั้งแจกเอกสารคำแนะนำ เมล็ดพันธุ์พืช และต้นพันธุ์พืช แก่เกษตรกรผู้เข้ามาเข้ารับบริการ สำหรับเกษตรกรที่มีปัญหาต้องแก้ไขอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ได้เข้าไปติดตามในพื้นที่ โดยแนะนำให้ปฏิบัติตามคำแนะนำ เพื่อป้องกันกำจัดโรคและแมลงในพื้นที่นั้น ๆ (ตารางที่ ๒) ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เกษตรกร เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิจัยพัฒนาต่อไป

ตารางที่ ๑ การให้บริการโครงการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ จังหวัดสงขลา (ต.ค ๕๙ – ก.ย. ๖๐)

ครั้งที่	วัน เดือน ปี	สถานที่ดำเนินการ	เกษตรกร ที่เข้ารับบริการ (คลินิก ๐๒)	ติดตาม ต่อเนื่อง (คลินิก ๐๕)
๑.	๒๐ ตุลาคม ๒๕๕๙	วัดบาโหย หมู่ที่ ๓ ต.บาโหย อ.สะบ้าย้อย จ.สงขลา	๑๒๘	-
๒	๒๖ มกราคม ๒๕๖๐	โรงเรียนบ้านควนดินแดง หมู่ที่ ๕ ต.เขาพระ อ.รัตภูมิ จ.สงขลา	๑๑๗	-
๓	๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๐	วัดคูเต่า หมู่ที่ ๓ ต.แม่ทอม อ.บางกล่ำ จ.สงขลา	๑๓๐	-
๔	๒๗ กรกฎาคม ๒๕๖๐	ศพก. หมู่ ๕ บ้านโคกพะยอม ต.เกาะสบบ้า อ.เทพา จ.สงขลา	๒๐๐	๗๐
รวมเกษตรกรเข้ารับบริการทั้งสิ้น			๕๗๕	๗๐

ตารางที่ ๒ ปัญหา และคำแนะนำในการติดตามให้บริการในพื้นที่เกษตรกร

ชนิดพืช	ปัญหาที่พบ	จำนวน (ราย)	คำแนะนำ/แนวทางการแก้ปัญหา
พริก	ใบหงิก	๑๓	๑. เพิ่มความชื้นในแปลงด้วยการให้น้ำในช่วงแล้วอย่างสม่ำเสมอ ๒. ใช้สารสกัดฉีดพ่น ถ้าระบาดรุนแรงฉีดพ่นด้วยสารเคมีคาร์โบซัลเฟน, อิมิดาโคลพริด อย่างใดอย่างหนึ่งทุกๆ ๗-๑๐ วัน
	ยืนต้นตาย	๖	๑. คลุกเมล็ดด้วยสารป้องกันกำจัดโรคพืชก่อนหว่าน เช่น แมนโคแซบ ๒. ใช้สารจุลินทรีย์ Bacillus Subtilis หรือใช้สารเคมีเบนโนมิลฉีดพ่น
	โรคแอนแทรกคโนส	๒๑	๑. ปลูกพืชหมุนเวียนทุก ๒-๓ ปี ๒. กรณีที่เก็บเมล็ดพันธุ์เอง ต้องเลือกเก็บเมล็ดจากต้นที่ไม่เป็นโรค ๓. ก่อนหว่านคลุกเมล็ดด้วยสารป้องกันกำจัดเชื้อรา เช่นเบนโนมิล แมนโคแซบ เป็นต้น ๔. พ่นด้วยสารป้องกันกำจัดโรคพืช เช่น เบนโนมิลคาร์เบนดาซิม เป็นต้น

ตารางที่ ๒ ปัญหา และคำแนะนำในการติดตามให้บริการในพื้นที่เกษตรกร (ต่อ)

ชนิดพืช	ปัญหา	จำนวน(ราย)	คำแนะนำ/แนวทางการแก้ปัญหา
ตระกูลแตง	โรคราน้ำค้าง	๔๕	สารเคมีที่ใช้ฉีดพ่นได้ผลดี คือ แคปแทน อัตราผสมใช้ ๑ กรัม ผสมน้ำ ๕๐๐ ซีซี. (หรือครึ่งลิตร) หรือ ๓๕-๔๐ กรัม ผสมน้ำ ๒๐ ลิตร (๑ ปี๊บ)
	เพลี้ยไฟ	๙	๑. การป้องกัน และกำจัดใช้สารเคมีหลายชนิด เช่น แลนเนท เมทไรโอคาร์บ ๒. อาจปลูกพืชเป็นกันชน เช่น ปลูกมะระจีนล้อมที่ไว้สัก ๒ ชั้น แล้วภายใ้จึงปลูกแตงโม เพราะมะระจีนค้ำจะช่วยปะทะการแพร่ระบาดของเพลี้ยไฟให้ลดลงได้ และมะระที่โดนเพลี้ยไฟเข้าทำลายจะต้านทานได้ และเสียหายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น
มะเขือ	โรคแอนแทรกคโนส	๑๖	๑. เลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีการรับรองว่าไม่มีเชื้อรา หากไม่

	อาการแผลค่อนข้าง กลมสีน้ำตาลยุบเป็น แอ่งลงไปใต้อัน		<p>แน่ใจให้แช่น้ำอุ่น ๔๙ - ๕๐ องศาเซลเซียส เป็นเวลานาน ๓๐ นาที แล้วจุ่มในสารละลายของจูนสี (CuSO_4) ก่อนปลูกเมื่อต้นกล้าออก และพบต้นที่เป็นโรค ฉีดพ่นด้วยสารเคมี ไธแรม หรือ แคปแทน อัตรา ๕๐-๖๐ กรัม ต่อน้ำ ๒๐ ลิตร ทุก ๆ ๕-๗ วัน และหลังย้ายต้นกล้าลงแปลงปลูกใหญ่แล้ว หากพบว่ามีการระบาดของโรคให้ฉีดพ่นด้วยมาเนบ หรือแมนเซท ดี ทุก ๕-๗ วัน จนกว่าจะพ้นระยะการระบาด</p> <p>๒. หลีกเลี่ยงการปลูกมะเขือขี้ล่างในแปลง หรือดินปลูกที่เคยมีโรคระบาดอย่างน้อย ๓ ปี โดยนำพืชชนิดอื่นมาปลูกหมุนเวียน</p> <p>๓. เก็บทำลายซากพืชที่เป็นโรค และต้นมะเขือทิ้งอกหลังจากเก็บเกี่ยวแล้วให้หมด</p>
	โรครโคนเน่าหรือโรค เหี่ยวตาย (Wilt)	๔	<p>๑. รักษาความสะอาดแปลงปลูก โดยการเก็บเศษซากพืชที่ค้างอยู่ในแปลงออกให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ปรับปรุงดินด้วยปุ๋ยคอก และปุ๋ยขี้วัว เมื่อพบต้นที่เป็นโรคควรถอนทิ้ง และถ้าทำได้ให้เผาทำลาย</p> <p>๒. พบโรคระบาดใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดโรคพืช เช่น ฟิซี เอ็น บี ไวตาแว็กซ์ เอทรีไดอาโซล ฟิซี เอ็น บี ผสมเอทรีไดอาโซล จะสามารถลดการระบาดของโรคได้ แต่ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง</p>
	โรคราแป้งบนผิวใบมี ลักษณะเป็นผงสีขาว ถ้าเป็นรุนแรงทำให้ใบ แห้งตาย	๑๗	ตัดแต่งกิ่ง ใบ ให้โปร่ง เก็บรวบรวมเศษซากพืชที่เป็นโรคเผาทำลายเพื่อลดการแพร่กระจายของโรค หรือใช้สารป้องกันกำจัดโรคพืชเบนโนมิลผสมน้ำพ่นในระยะที่มีการระบาดของราอย่างสม่ำเสมอ

ตารางที่ ๒ ปัญหา และคำแนะนำในการติดตามให้บริการในพื้นที่เกษตรกร (ต่อ)

ชนิดพืช	ปัญหา	จำนวน(ราย)	คำแนะนำ/แนวทางการแก้ปัญหา
ถั่วฝักยาว	โรคราน้ำค้าง	๓๓	<p>๑. ใช้เมล็ดพันธุ์ปราศจากเชื้อ หรือแช่เมล็ดในน้ำอุ่นอุณหภูมิ ๕๐ องศาเซลเซียส นาน ๒๐-๓๐ นาที ก่อนปลูก หรือคลุกเมล็ดด้วยสารป้องกันกำจัดโรคพืช เมทาแลกซิล หรือเมทาแลกซิล + แมนโคแซบ</p> <p>๒. จัดระยะปลูกให้เหมาะสม ไม่ปลูกพืชแน่นจนเกินไป เพื่อให้มีการระบายอากาศในแปลง</p> <p>๓. เมื่อพบอาการของโรคในแปลง ควรฉีดพ่นด้วยสารป้องกันกำจัดโรคพืช เช่น เมทาแลกซิล แมนโคแซบ คลอโรทาโรนิล</p>

	โรคราแป้ง	๑๔	๑. ไม่ควรเก็บเมล็ดพันธุ์จากต้นปนโรคไปทำพันธุ์ ๒. แปลงที่มีประวัติการระบาดของโรคนี้ ควรพ่นสารป้องกันจำพวกกำมะถันผงละลายน้ำ หรือคาราเทน
มะนาว	หนอนเจาะต้น	๕	ให้ทำการตัดแต่งกิ่งที่เสียหายเมื่อพบว่าแห้ง ส่วนอื่นๆ ให้หมั่นตรวจดู หากพบรอยเจาะ ใช้สารฆ่าแมลงหยอดรู หรืออาจใช้ฟูราดานโรยรอบๆ ทรงพุ่ม
	เพลี้ยอ่อนดูดกินน้ำเลี้ยงที่ใบอ่อน ยอดอ่อน และช่อดอก	๑๙	หากมีจำนวนไม่มากให้ใช้วิธีจับ หรือเขย่ากิ่งเบาๆ โดยหวัดมารองที่พื้น แล้วนำไปทำลายเสีย แต่ถ้าพบในปริมาณที่มากให้พ่นสารคาร์บาริล เช่น เซฟวิน ๘๕% WP หรือใช้สารไรอะมีโทแซม เช่น แอคทาร่า เป็นต้น
ยางพารา	อาการเปลือกแห้ง	๕๘	๑. ไม่ควรกรีดยึดติดต่อกันหลายวันและดูแลรักษาต้นให้สมบูรณ์ ๒. ให้ใส่ปุ๋ยบำรุงและให้กรีดยางตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร
	โรคราก	๖๔	๑. ขุดคูล้อมบริเวณต้นที่เป็นโรคและต้นที่ไม่เป็นโรค (กว้าง ๓๐ ซม. ลึก ๖๐ ซม.) ๒. ใช้สารเคมีไตรดีมอร์ฟ อัตรา ๑๐-๒๐ ซีซี/น้ำ ๑-๒ ลิตร/ต้น หรือ โพรพิโคนาโซล อัตรา ๓๐ ซีซี/น้ำ ๓ ลิตร/ต้น โดยขุดดินรอบโคนต้นกว้าง ๑๕-๒๐ ซม. เทสารเคมีลงไปในเรื่องรอบๆ โคนต้น
	โรคราแป้ง	๒๓	๑. แหล่งปลูกยางที่เป็นเขตระบาดของโรคไม่ควรปลูกยางพันธุ์อ่อนแอ เช่น PB ๒๓๕ ๒. สารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราฉีดพ่นในแปลงขยายพันธุ์ยางเพื่อป้องกันโรค ได้แก่ เบนอิมิล (Benomyl), คาร์เบนดาซิม (carbendazim), ไตรดีมอร์ฟ (tridemorph)
	ใบร่วงจากเชื้อรา Phytophthora	๓๑	๑. แหล่งปลูกยางที่เป็นเขตระบาดของโรค ไม่ควรปลูกพันธุ์ยางอ่อนแอ เช่น RRIM ๖๐๐ ๒. กำจัดวัชพืช และตัดแต่งกิ่งในสวนยางให้โปร่ง ๓. แหล่งที่พบการระบาดของโรค ควรใช้สารเคมีป้องกันกำจัดเชื้อราฉีดพ่นในแปลงขยายพันธุ์ยางเพื่อป้องกันโรค ได้แก่ เมทาแลกซิล (metalaxyl) และฟอสเอทิลอลูมิเนียม (Fosetylaluminium)

๘. ผลสำเร็จ / ผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

- เกษตรกรที่เข้ารับบริการฯ ได้รับคำแนะนำทางวิชาการแล้วนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ และพัฒนาอาชีพของตนเองให้ดีขึ้น

- เกษตรกรที่เข้ารับบริการฯ ได้รับคำแนะนำทางวิชาการแล้วได้รับการติดตามอย่างต่อเนื่อง มีความรู้และทักษะในการปลูกและการปฏิบัติดูแลรักษาพืชผัก และไม้ผล ที่มีศักยภาพในพื้นที่

๙. ปัญหา / อุปสรรค

- ขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น กัญญาวิทยา และปฐพีวิทยา
- เกษตรกรที่มารับบริการส่วนใหญ่ไม่ได้เตรียมตัวอย่างพืชมามาด้วย ทำให้ข้อมูลที่ได้รับไม่ชัดเจนเท่าที่ควร

ภาพกิจกรรม

การให้บริการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ จังหวัดสงขลา (๐๒)

ภาพกิจกรรม

การให้บริการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ จังหวัดสงขลา (๐๕)

โรคแอนแทรคโนสของพริก

โรคราน้ำค้างของพืชตระกูลแตง

โรคผลเน่าในมะเขือ

หนอนเจาะลำต้น มะนาวในท่อป่อ

โรคใบร่วงไฟทอปทอรา ของยางพารา